

GENEROAREN ERAIKUNTZA PATRIARKALA

I. ATALA

Gaurko honetan, Kimuako Marko Autonomoaren oinarri ideologikoen bigarren analisi testua aurkezten dizuegu. Generoa nola eraiki den, bere inguruan zein elementu dituen eta gaur egun gure bizitzetan zein paper jotzen duen aztertzen saiatuko gara. Generoaren izaera zapaltzailearen aurrean zein aterabide posible ditugun ere mahainatuko dugu. Gure ustetan egitura patriarkaletik askatzeko baliogarri zaizkigun abiapuntuak azalduko ditugu eta iraultza prozesuan diharduen ororekin batera bide hori egiteko gonbitea luzatzen dugu.

Gure oinarritzko testuan adierazten dugun bezala, patriarkatuak Dominazio Sistemaren erroa osatzen duela uste dugu. Emakume kategoriarekin batera sortu zen lehen klase zapaldua eta horrenbestez, lehen klase bereizketa. Izan ere, klase zapaldua egoteko, klase zapaltzailea ere egon behar da, ezinbestean: erditzen dugunon gorputza, lana eta autonomia bereganatu zuen gizon kategoriak -klase dominatzaileak-, haren menpeko eginez emakumea. Hura izan zen jabetza pribatuaren lehen espresioa eta Dominazioaren historian garatuko ziren bestelako jabetza formen gaineko apropiazio eta metaketarako oinarri eta bermea. Horregatik uste dugu genero bitarraren eraikuntza soziala beharrezkoa dela klase sistema patriarkala posible egiteko. Patriarkatuak, dominaziorako egitura moduan, ez bailuke zentzurik emakumeon gaineko esplotazioan oinarritutako genero eraikuntzarik gabe.

Generoaren eraikuntza, morfologia sexualetik harago

Generoaren eraikuntza prozesu sozial moduan ulertu behar dugu, gorputzen ezaugarri sexualen arabera esleitzen eta irakasten den izaera eta portaera multzo moduan. Horrela zehazten da errealitatea ulertu eta bertan jarduteko modua, emakumea edo gizona izan, eta honekin, bakoitzak ehun produktibo eta erreproduktiboan bete beharreko funtzioak. Emakume eta gizon kategoriak esleitzen zaizkie gorputz jakinei, eta horien arteko hierarkiarako, bakoitzaren izaera, jendartean duten egitekoa eta muga argiak inposatzen dira.

Generoa ezaugarri sexual batzuen gainean eraikitakoa dela diogunean, zer da sexuaz ulertzen duguna? Egungo biomedikuntzan elementu anatomiko eta fisiologikoen arteko koherentziak ezartzen ditu ar edo eme sexuak: kromosomak, hormonak, gonadak, barneko eta kanpoko sexu-organoen morfologia.

Hala ere, ezin dugu ikuspuntu biomediko batetik sexua dikotomia soil batera sinplifikatu. Elementu horien konbinazio sorta desberdin ugari dago, intersexualitatearen abaniko handian sartzen direnak, ez direnak ez arrak ez emeak, zentzu biologikoan, ezta kontrakoak ere. Baina hala ere, emakume edo gizon bezala hezten dira, honek dakarren biolentzia guztiarekin. Lucia Puenzoren XXY filmean errealitate honekiko hurbilpen magistrala egiten da, gomendagarria oso.

Gehiago esateko, paradoxikoa dirudien arren, generoaren kontzeptua feminismoan sarri erabili eta eztabaidatu

den kontzeptu politikoa den arren, ez zen feminismotik sortu, baizik eta medikuntza arlotik. John Money psikiatrak, sexologian aditua zenak, eman zuen aditzera terminoa 1955. urtean. Berari zegokion ar eta eme kategoriekin bat egiten ez zuten haurren ezaugarri dominanteak behatzea eta horien arabera, gorputz hori alde baterantz edo besterantz indartzea, emakume edo gizonerantz, haur horiek ahalik eta modurik arrakastatsuenean jendarteratu zitezen. Denbora aurrera joan ahala, konturatu zen haur bat gizon moduan sailkatzen bazuen, gerora, gizon moduan identifikatuko zela eta horrela jokatu zuela, nahiz eta bere ezaugarri sexualak, beranduago, femininorantzko joera garatu. Modu honetan ikusi zuen hizkuntzak eta sailkapenak biologiaren gainetik duen eragin soziala. Simone de Beauvoirrek zioen bezala, “emakume ez gara jaiotzen, egin egiten gara”: genero bitarra ez da biologikoa edo jaiotzezkoa, sozialki esleitu eta eraikia baizik.

Era berean, sexua ere ezin dugu kontzeptu biologiko moduan ulertu zentzu hertsian. Aipatutako bost karakteristika horiez gain, beste hainbat bidetatik irakurtzen da sexua. Begi bistakoagoak diren elementuak behatzen ditugu aurrean duguna sailkatzerako orduan: ahots tinbrea, ile kopurua eta haren kokapena, bularren nolakotasuna eta tamaina, altuera, aldaken zabalera, aurpegiera... Bereizketaren oinarria organo sexualetan bazegoen ere, sexu dikotomiaren bereizketa eta ulerkera sozializatu da, guztiontzat egingarri egiteraino sexu bitarren irakurketa lehen begiradaz. Esan behar da bereizgarri horiek guztiak, dimorfismoa azken finean, kulturaren, klimaren eta arrazaren arabera asko aldatzen direla, baina baita kirola eta esfortzu fisikoaren banaketaren bitartez, gorputzaren apainketa edota depilazioa bezalako prozesuen bidez; azken finean, mendeen poderioz gorputzak birmoldatzen baitoaz, ez soilik behar fisiologikoen arabera, baizik eragin sozialaren arabera ere.

Ondorioz, lehenengo ideia argia da: dimorfismo sexuala ez dago modu bitarrean guztiz garatua, eta gainera, hau aldakorra da hainbat ezaugarri kultural eta sozialen arabera. Beraz, hasteko, hain finkoa eta naturala zirudien oinarri hori, sexua, zeinaren gainean generoa eraikitzen den, horren irmoa eta berezkoa ez dela ikusten dugu. Are gehiago, ikusten dugu “emakume” eta “gizon” kategoriak ez direla nahikoa, existitzen diren sexu aldaera guztiak izendatzeko.

Modu bertsuan, argi dago sexu horren gaineko ulerkera bitarra, genero bitarra, ez dela eraikuntza unibertsala, ezta ahistorikoa ere. Kulturaren eta momentu historikoaren arabera, bai sexu biologikoaren beraren interpretazioa, bai interpretazio horren araberako generoen eraikuntza desberdinak izan dira.

Beste garai eta kultura batzuetan ikus dezakegu nola genital eta organoei dagokienez, edo sexualitatea, orientazio sexuala, zein izaera, interes edo rol sozialei dagokienez, dikotomiaren roletatik kanpoko pertsonak onartzeko mekanismo sozialak egon diren, baita bitasun horren araberako rol batetik bestera trantsizioa egiteko ere. Ikerketa historiko, antropologiko eta arkeologikoetan oinarrituta, zein oraindik bizirik dauden genero irakurketa anitzak ezagututa, ikus dezakegu generoa antolatze modua ez dela bitarra izan ez beti, ez edonon. Batez ere Europatik kanpoko adibideak ezagutzen ditugu, baina baita European ere, genero dikotomia baino modu anitzagoan jendartea antolatze moduak.

Kultura askotan hiru edo bost genero izendapen erabili izan dira, eta oraindik leku gutxi batzuetan bizirik daude. Kontzeptu horiek askotan genital desberdinak zituztenak izendatzeko erabiltzen ziren, baina baita orientazio sexuala determinatzeko, edota besterik gabe, bakoitzaren gustuak eta komunitatean betetzen zuten rolaren arabera generoak existitzen ziren. Hau da, generoa (ez-bitarra) izendatzeko arrazoia anatomikoa zein soziala izan zitekeen. Emakume eta gizonen gain, beraz, beste pertsona batzuk ere bazeuden; batzuetan sakralizatuak eta jainkotiarizat hartuak, beste batzuetan deitoratuak ere bai, baina beste askotan bizitza soziala normaltasunez egiten zuten kideak ziren.

Horien adibide ditugu Amerikako Yuma tribuko kideak; bi generoen artean, besteari zegokionetik hurbilago agertzen baziren, aukeratu zezaketenak zein kide izango zuten bikote, edozein generotakoa, erreprodukzio biologikoa posible izan ez arren. Beste adibide bat tradizio musulmanetik datorkigu, Omaneko Xanithak: gizon gisa sozializatuak izan arren, batzuek aukera zezaketen hirugarren genero horretan txertatzea, eta posizio horrek aukera ematen zien emakumeen espazio pribatuetan lasaitasunez ibiltzeko, baina emakumeei zegozkien arau sozial eta estetiko guztiak inposatu gabe, estetikoki bi generoen arteko nahasketa erakutsiz.

Bestetik, genero aldaketaren auzia ere presente egon izan da. Batzuetan, jendarte patriarkal batean bizi eta gizon eskasiagatik, emakumeei onartzen zitzairen gizon papera hartzea. Beste batzuetan, komunitatearen beharra kontuan izanik generoen arabera lan birbanaketa ezagutu da, edota pertsona baten bizitzan zehar, bere inguruaren beharren eta baldintzen arabera genero rola aldatzea. Afrika erdialdeko Azande etnia dugu honen adibide, mutiko gazteek emakume eta emazte rola hartzen baitzuten, gizon nagusien bikote papera eginez helduarora iritsi arte; behin heldu izanda, emazte batekin ezkondu zitezkeen, edota mutiko gazte batekin elkartu. Kasu horietan, erritu sozialen bitartez baimendu eta normalizatu izan da prozesua, onarpen eta aitorten kutsua emanik, gaur gertatzen denaren kontrara. Izan ere, gaur egun erritu eta kontratu sozialen ordean, tratamendu patologikoa, diskriminazioa, ezkutuan ibili beharra eta disimulua besterik ez dugu, zeinak pertsonen eta komunitatearen oreka eta osasuna kaltetzen dituen.

Azkenik, genero dikotomia ezarria zegoen kulturetan ere, emakumearekiko gizonaren dominazioa ez da nahitaezkoa izan. Henry Morganek, XIX. mendeko antropologoa izan zenak, Ancient Society bere lanik esanguratsuenan, New Yorkeko irokes komunitateak (ehiztari biltzaileak) aztertu zituen eta ondorioztatu zuen sexuen arabera lan banaketa zorrotza bazegoen ere, emakumeak gizonen berdina zirela, autonomia osoa zuten euren arduetan eta erabakimen ahalmena zeukaten jendartearen barnean. Emakumeak, adibidez, tribuetako janariaren banaketaz arduratzen ziren eta norbaiti ez ematea erabaki zezaketen, pentsatzen bazuten kide horrek ez zuela komunitatearekiko ardura behar bezala bete; amatasuna eta uzta bilketa lana uztartu zezaketen (bai umea eurekin eramanda, bai komunitatearen ardurapean utzita), etxeko tresnak egiten zituzten... Kolektiboak begirune handia zion emakumearen figurari eta bere lanari.

Horrela, bada, ondorio argi bat atera dezakegu: genero bitarra ezarria zegoen kulturetan ere, generoaren arabera lan esleipen zehatza egonda ere, ez ziren berehala eta halabeharrez dominaziozko erlazioak sortu. Orain ez

dugu honetan sakonduko, baina patriarkatuaren jatorrira jotzerakoan errealitate honekin topatuko gara. Gai honetan gehiago sakondu nahi duzuen horiei Gerda Lerner idazlearen *The Creation of Patriarchy* liburua gomen-dutzen dizuegu, bertan, hipotesi desberdinak daude hau azaltzeko.

Hala ere, sexu-genero sistemak automatikoki dominazioa ez badakar ere, historiak hartu duen bideetako bat baino ez bada ere, sexu-genero sistema hau beharrezkoa izan da Dominazio Sistemaren zimenduak errotzeko.

Generoaren ezarpena, prozesu biolentoa

Generoaren ezarpenak esanahi patriarkalari erantzuten dion heinean, biolentziazko prozesu bezala ulertzen dugu. Klase sistema gisa, emakumeon gorputz, pentsamendu eta lanaren gaineko apropiazioa gauzatzen da. Baina emakumeok ez gara zapalduak garen bakarrik, genero disidenteak ere, dikotomia horri jarraitzen ez dioten izate eta gorputzek jasaten duten biolentzia mahaigaineratu nahiko genuke.

Emakumeon gorputzaz eta lanaz jabetzeko prozesuak milaka urte ditu, eta denbora horretan apropiazio forma agerikoenetik sotilenera orotariko formak existitu izan dira, generoen nolakotasuna zizelkatuz joan direnak. Prozesu horretan gizonak duen kontrola eta ondoriozko boterea apurka-apurka orokortuz eta instituzionalizatuz joan dira. Estatuak dituen erreminten bitartez, erlijioen, hezkuntzaren, medikuntzaren bidez, botere hori bermatu eta betikotu da, hasi gorputzen erregulaziotik, errepresio psikologikora eta inposizio esplizituetara.

Gure gorputzaren apropiazioa hasiera batean umetokitik hasten dela esan dezakegu. Neolitizazioak sedentari-zazioa ekarri zuen eta honek bide eman zien bi fenomenori: batetik, nekazaritza errotzean, ekoizpen soberakinak egoteko aukera eta hauen gaineko apropiazioa gertatu ziren, eta bestetik, abeltzaintza eta animalien domestikazio-aren bitartez, sexua eta ugalketaren arteko lotura egiten hasi ziren. Horrela, nekazariak biziraupenerako beharrezkotik haratago ekoiztu zezaketenez, jabetzaren ideia eratzen joan zen: pilatutako soberakinen jabetza. Jabetzaren ideiak, pilagarri eta pribatu gisa, babestu beharreko zer bezala, lehiarako tartea zabaldu zuen; jabetza sentimendu horrekin, ondorengotza bermatzearen beharra sortu zen, euren jabetzaren jarraipen moduan, hilezkortasun bat eskainiz euren jabetza pribatuari. Seme-alabak eduki ahal izateko, erreprodukzio elementu bat behar zuten, emakumeen gorputzetan bakarrik zegoena: uteroa. Baina uteroen kontrola izateko, oro har, gorputzen kontrola behar izan dute. Horretarako, bortxaketa eta indarkeria fisikotik hasi, eta bikote egitura heterosexualaren inposaketaraino, bide asko izan dira.

Era berean, hertsiki lotuta doaz gorputzaren eta pentsamenduaren kontrola. Izan ere, kontrol fisikoa askoz errazago da bermatzen diziplinamendu psikologikoaren bitartez. Sumisiorako prestatutako buruak, gogo propiorik gabekoak, sufrimendura ohituak eta bakartuak eraiki behar izan dira gure gorputzen eta lanaren apropiazioa errazteko. Hortaz, izateko eta bizitzeko modu jakin batera bultzatzen gaituen egitura soziala izan dugu, milaka urtetan moldatu eta otzandu gaituena. Lehen aipatu bezala, asko izan dira mentalitate dominatzailea erreproduzitzeaz arduratu diren Estatuaren besoak: batzuk errepresio esplizituzkoak, besteak sotilagoak, baina guztiek

betetzen zuten diziplinamendu funtzio bera, eskoletako uniforme eta generoen araberrako ikasgai eta jolasetatik, biolentzia gineko-obstetrikora. Esplizituenetakoa, zentro psikiatrikoak eta kartzelak, genero arauetatik ihes egin izan duten pertsonen bete izan direnak, lege juridiko, erlijioso zein moralen izenean.

Emakumeon gaineko zapalkuntzaren adierazgarri da kultura desberdinetan gure inguruan eraiki den iruditegia, jendartearen isla eta aldi berean, jendartea baldintzatzen duena. Mendebaldeko erlijio judeo-kristauen kasuan emakumea puta ala birjina izan zitekeen, emakume gaiztoa, ala sumisoa. Alde batetik, Lilit eta Eva, emakumeak sexu-gose diren izaki aseegin eta maltzur modura irudikatzen dituztenak, gizonetako dependentziarik ez dutenak eta gainera, azpizokoen bitartez gizonak limurtzen dituztenak eta behin beren atzaparretan izanda, eurekin nahi dutena egiten dutenak. Horri kontrajarrita, Ama Birjina, emakume purua, leiala eta erreprimtua, sumisoa eta zaintzailea, bigarren lerroan dagoena, isilean. Morbo eta desio sexualagatik, askotan merkantilizatua, objektibizatua, erasotua; baina bigarrenaren irudia beti egon da presente eta familiaren eta jendartearen funtzionamendu osasuntsurako beharrezkotzat jo izan da. Paper hori betetzen ez zuenak, -bere sexualitatea bikotetik eta heterosexualitatetik kanpo gozatuz, bikotearen autoritarismoari aurre eginez, independentzia ekonomiko eta intelektuala garatuz, seme-alabak izateari uko eginez, edota besterik gabe, kolektiboki bizitzeko beste modu batzuk aukeratuz-, bazeukan zigor morala, baita fisikoa ere.

Emakumeon gaineko bortizkeria ez da gauza berria; modu batera edo bestera existitu izan da mendeetan zehar, bikotekideen, poliziaren, nagusien, ugazaben, kolonizatzaileen, elizaren eta familiaren eskutik; sutan errez, tortura-ziegetan, jipoiak emanez, komentuetan giltzapetuz edo zuzenean, erailketa bidez, eta noski, eguneroko tratuarren bidez, jendartean azpiko posizioan kokatzen gaituena. Zeresanik ez bortxaketen inguruan. Hura ez baita soilik momentuan gertatzen den ekintza bat, baizik eta gure egunerokoan baldintzatzen gaituen aukera, gure gorputz eta bizitzentzako uneoroko arrisku potentziala. Momentu oro presente daukagun aukera horrek baldintzatzen digu gure pentsamendua eta ekina, hain zuzen funtzio zein helburu hori jarraitzen du beldurrak eraikuntza sozial bezala: geldiaraztea, mugatzea, kontrolatzea. Beldurraren punta batean mehatxua dago (sarriegi egikaritzen den mehatxua), eta beste aldean, berriz, erantzuteko ezgaitasuna; emakumeoi lapurtua baitzaigu erantzuteko aukera, biolentzia erabiltzekoa, ausartak izatekoa. Jasaten dugun eraso mota oro irensteko gara heziak.

Emakumeon gorputzak nolakoa izan behar duen ere zeharo araututa dugu, eta hortik hainbeste obsesio eta gaixotasun, estereotipoan sartzen ez bagara itotzen gaituztenak (depilazioa, hainbat hormonazio mota, argaltzeko dietak edo gorpuzkera zehatza lortzeko kirol obsesiboa...). Gure gorputzek nolakoak izan behar duten momentuko merkatuen beharrak zehazten du. Erabat baldintzatuak gaude gizonen desioarekiko, erabat menpeko. Etengabeko erakusleirio batean baikin, gorputzaren formaz gain, gure gorputz-jarrera, janzkera, aurpegiera, mugimenduak... Horren guztiaren gaineko uneoroko kontrola izan beharrean egoten gara gizonen presentzian, haien oniritzia nahi badugu; guztiok bizi izan baitugu gure gain dugun presioa, hipersexualizazioa eta sexualizazio ezaren moral kristauaren arteko balantzan. Muturreko sexualizazioak geure buruak kolokan jartzera garamatza, eta gainontzekoek ere hala egitera; apaingarri funtzioa betetzen duen figura izatera, autonomia eta erabakimenik gabeak.

Horri lotuta, maitasun erromantikoaren ideia, familia nuklearraren beharra eta zentraltasuna elikatzen duena eta hainbeste noraeza, dependentzia, biolentzia eta heriotza eragin dituen. Eta familiari dagokionez, esplotaziorako egitura gisa jardun duenik ezin uka, hasi emakumeon gorputzen kontrol eta apropiaziorako funtziotik, eta kapitalaren biziraupena bermatzen duen familia barneko lan banaketaraino; eta hori guztia justifikatu eta sostengatzen duten herentziak eta abizenak (pertsone bakoitzaren jendarteko posizioaren erakusle, sarri). Gaur egun familiak oraindik ere funtzio sozial eta patriarkal argia betetzen du, nahiz eta gutxinaka familia nuklearrean oinarrituta ez dauden bizi ereduak ugaltzen doazen (guraso bakarreko familiak, bakarrik edo lagunekin bizi diren pertsonak, zaintza lanak konpartitzen dituztenak...). Edonolako forma hartzen badu ere, Dominazio Sistemaren baitan gauden heinean, familia edo jendarte talde txiki horren funtzioa argia da: langileak hurrengo egunean lan egitera joan ahal izateko, behar duenaz hornitzea.

Hortik tiraka, lan banaketari dagokionez, emakumeok bete beharreko zenbait arau dauzkagu, “zaintza lanak” maitasunaren izenean egiteko derrigortasuna, maitasun eta errespeturik ez dagoenean ere izen hori bera mantentzen dutenak eta amaigabeko lan-orduak egitera garamatzatenak. Gainera, lan horiek kapitalaren baitan betetzen duten papera ezinbestekoa eta era berean, azpiratua. Izan ere, emakumeok arlo domestikoan egiten ditugun lan-orduak gure bizitzako funtzio gehienak betetzeko beharrezkoak dira; ez norberarenak soilik, baizik eta normalean gurekin bizi eta zaintzen ditugun gizon eta umeenak ere. Horri esker, gizonak soldatapeko lanera joan daitezke, eta trukean soldata eskuratu. Soldata horrek asetu ditzake zaintza lanak egiten aritu den emakumearen beharrak ere, baina kontua da, soldata gizonaren izenean iristen dela etxera, eta horrek botere soziala ematen dio, gutxienez, emakume horren gain. Hau da, familia osoari dagokion soldataren titularitatea gizonak duenean, independentzia ekonomikoa ukatzen zaio emazteari, nahiz eta soldata horrek barnebiltzen duen emakumeak etxean egindako lana ere, produkzio kapitalistarentzako beharrezkoa. Are gehiago, emakumeak egindako lanik gabe, ez bailitzateke soldatapeko gizon langile hori existitu ere egingo, ezta bere lanerako gaitasuna ere. Gainera, sarri askotan emakumeak etxeko lanetan diharduen denborak gizonak enpleguan egindakoa gainditzen du denboran; eta denbora da, azken finean, ordainsariaren neurria. Hortaz, injustizia bikoitzaz ari gara: lan kolektibo baten ordaina nomina indibidualizatuan jasotzea, eta gainera, kasu askotan gehiago eta alienanteago den etxeko lanaren gainetik kartzera soldatapeko lana, bai monetarioki, bai balio sozialari dagokionean ere.

Kapitalarentzako funtzio hau betetzeko ere indartu izan da genero dikotomia, eta hori mantentzeko, hura hausten duten gorputzen kontrako errepresioa ere ezin aipatu gabe utzi. Emakumez gain, noski, bollerek, mariek eta transek ere, era askotako biolentzia jasaten dute. Heterosexualitatea, sexu-genero koherentziari dagozkion jarreraz in itxura-arauak hausten dituztenenganako zigorrak historia luzea du.

Dikotomia horri ihes egiten diotenek emakumeekin batera hartzen dute zapalduen tokia, eta bi lubaki horietatik jokatzen da generoen arteko gudua, zapalkuntza eta umiliazioarena. Lubaki horretan jasan beharreko tratua eskasa nabaria da, betiere genero bitarraren kategoria bietako batean sailkatzera behartzeko erabiliz indarkeria. Horretarako modu bat izan daiteke izendapen hutsa: sexuetaiko bat, eta ondorioz generoetaiko bat esleitu, eta esleipen horren arabera hurbilpen soziala (eta presio soziala) jasotzea. Sailkatuak izan ez diren genero disidenteen

gorputzek patologizazioa jasaten dute: bular eta genitalen anputazio eta intoxikazio hormonaletara eraman ditu hainbat kide. Gainera, ondo dakigunez, homosexualitatea orain ez asko arte egon da nahasmendu psikiatrikoen erreferentziazko liburuan (DSM) sailkatua (1974. arte, %58ko bozka lortuta ezabatu zuten, baina ez zen izango 1990rarte OMEk Nazioarteko Gaixotasun Sailkapenetik- CIE- ezabatu zuela). Gaur gaurkoz ere, izena aldatu badiote ere, genero disforiak (transexualitatea eta transgeneroa izendatzeko erabilia, lehen genero identitatearen transtornoa deiturikoa) liburu beraren azken edizioan dirau. Bestalde, zegozkien genero rola edo praktika sexualak bete ez eta horien kontra egin izan duten pertsona asko zorotzat hartuak izan dira usu. Horiei guztiei tratamendu psikiatrikoa zein kartzela zigorra inposatu zaie, sexualitatea edota genero eraikuntza berreraiki eta norabidetzeko (elektroshocka erabiltzen zuten konbertsio terapiak, ezagunenak). Ondorio zuzena dira norbere burua gaixo bezala identifikatzea, baita kutsatzaile bezala ere, eta gainontzekoen bazterkeria soziala, honek guztiak eragiten duen kalte psikologikoarekin.

Aipatu beharra dago testuan zehar izendatutako biolentzia forma desberdinek bereziki kultura judeo-kristauari erantzuten diotela eta dominazio forma hau kolonizatutako lurraldeetan inposatu izan dela, ebanjelizazioaren birtatez, besteak beste. Genero aniztasuna ulertzeko moduak ezabatu eta mendebaldar eredu inposatu zen; odol, tortura eta esklabotzaz inposatu ere. Bestetik, fedezko fenomeno izatetik, prozesu sozial bezala orokortu zen familia eta heterosexualitatearen derrigortasuna, erlijiosoak ez diren mekanismo propioak eskuratuz. Herri horietako emakumeen gaineko kontrola arrazializatutako pertsonen erreprodukzioa murrizteko ere erabili da. Aitzakia ekonomikoaz sarri, diru-truk esterilizazio hormonak eta botika berriak euren gorputzetan frogatzeko, pobretutako herrialdeetako emakumeak, beste aterabide ekonomikorik ez zutenak, erabili izan dituzte.

Aipatutako bortizkeria guztiez osatutako prozesu honen ondorio da mundu zabalean emakumeok dugun posizioa: sexualizatzeko, umiliatzeko, salerosketarako, jipoietarako, bortxaketa zein tratatu txarretarako, azken, finean, kontrolatuak izateko jaio baikara. Gure bizimodua horrelaxe dago aurrez diseinaturik, eta jendarteko mekanismo guztiek bideratzen gaituzte destino petral horretarantz. Ikusi dugun bezala, honen guztiaren bestaldean badago, edo zein dominazio zantzu dagoenero gertatzen den bezala, etekinik ateratzen duenik: gizonak, kapitalistak eta kolono zein inperialistak. Horregatik, eta dominazioaren aurpegi guztiekin gertatzen den bezala, borroka honetan ez daude argiki bi lubaki. Kontraesan asko aurkitzen ditugu bidean, zaildu egiten digutenak pentsatzea norekin elkartu eta norekin ez, zein metodoen bidez egin aurre gure kontrako biolentziari, zein kasutan izan zurrunik eta zeinetan malguak... Testuan zehar plazaratutako bortizkeria sortan galtzeko eta noraezean ibiltzeko aukerak ugariak dira. Hala ere, hurrengo testuan saiatuko gara mahaigaineratzen borroka honetan ekiteko oinarritzko galdara eta tresna batzuk.